

El present volum, la darrera publicació promoguda pel Grup d'Estudis de Literatura Catalana Contemporània (UAB) en el marc del projecte *Concepcions i discursos sobre la modernitat en la literatura catalana del segle XX*, és un volum col·lectiu que vol ser un punt de partida per a l'anàlisi de l'aplicació i de l'operativitat de la idea de modernitat en la producció literària catalana dels dos darrers segles, tant pel que fa al seu ús conceptual com al seu ús discursiu. L'esmentat propòsit, si tenim en compte les dificultats que presenta un terme tan desgastat com el de *modernitat* i les seves múltiples derivacions (modernització, modernisme, etcètera), en primera instància, ens podria semblar excessivament ambiciós i, fins i tot, temerari. I més encara si hi afegim que les esmentades dificultats provenen no només de la pròpia confusió generada en el si de les diverses tendències de la historiografia literària, sinó també, i això encara és més greu, de la manca d'analogia entre l'aparell terminològic heretat de la historiografia autòctona i el provinent d'Europa. De totes maneres, és aquesta una problemàtica compartida amb altres disciplines com la filosofia o la història, per a les quals la noció de modernitat no deixa de ser un concepte ineludible però alhora relativament poc operatiu a causa dels seus límits poc precisos, tant cronològics com de continguts. Totes aquestes reflexions tenen el perill de portar-nos cap a un atzucac irresoluble en el qual inevitablement hom estaria temptat de fer lectura massa restrictiva o inclusiva del concepte, si hom no fos capaç d'establir algunes premisses o certeses com a punts de partida des dels quals vertebrar i validar el discurs. I aquest és un dels grans mèrits del present volum. Ja a la introducció s'apunten dues idees bàsiques, crec que fonamentals, que donen forma i coherència al recull. La primera, rau en el fet que, en el cas català, la idea de modernitat, en els segles XIX i XX, apareix estrictament lligada a la necessitat de la (re)construcció d'una identitat col·lectiva i al desenvolupament d'una nova estructura social, la industrial i, en conseqüència, al desplaçament de les seves pròpies contradiccions.¹ La segona, de caràcter metodològic, sorgeix en forma de doble advertència: cal no reduir l'anàlisi dels processos modernitzadors a un marc estrictament literari, ans cal tenir la precaució d'emfasitzar la relació d'aquest marc amb altres àmbits limítrofes (polítics, científics, culturals, etcètera). De la mateixa manera, dintre de la pròpia historiografia literària, tampoc s'ha de reduir l'anàlisi als textos de caràcter explícitament programàtic, puix ni tot allò que es presenta com a modern necessàriament ho és, ni tot allò que no s'hi identifica obertament necessàriament tampoc no ho és. Aquests dos nodes d'articulació són els que fan que la pluralitat d'enfocaments, de sensibilitats i de perspectives que trobem en el recull encaixin sense gaire fissures i se'n derivi un llibre complex i polièdric. Tot reprenent el fil del discurs, cal afegir que el projecte és ambiciós, no només per l'esmentada ductilitat de l'objecte d'estudi, sinó també per la vasta frontera cronològica que pretén abraçar. De les tretze col·laboracions, tres es corresponen al segle XIX i deu al segle XX, tot i que d'aquestes darreres

1. A la presentació es resumeix així: «La tradició cultural i literària de la Catalunya contemporània ha situat en el primeríssim pla la idea de 'modernitat' i li ha donat fins i tot continguts polítics i socials que justificaven la identitat nacional: la d'una societat industrial, avançada, que tenia unes necessitats que no eren satisfetes dins de l'estructura de l'Estat», p. 8.

almenys dues² es projecten cap al XXI, en tant que fan referència explícita a la crisi de la modernitat i al desplegament de la postmodernitat. El conjunt incorpora tant enfocaments micro monogràfics focalitzats en àmbits i cronologies molt concretes, com les col·laboracions de Francesc Foguet, «*Mirador teatral: una modernitat europea (1929-1936)*», de Neus Real, «Dona i modernitat a la Catalunya de preguerra. El catalanisme de dretes, “la Cultura” i *Claror* (1935-1936)» i de Maria Campillo, «*The common man as hero: cròniques de la guerra del 36*», com enfocaments més transversals i lectures de conjunt com els de Xavier Vall, «Aspectes de la “modernitat” al segle XIX», Jordi Castellanos, «Modernitat, Modernisme i la invenció de la història de la literatura catalana» i Eulàlia Pérez Vallverdú, «Modernitat i literatura industrial». De la mateixa manera, proliferen els articles que prenen com a punt de partida un aspecte parcial de l’obra d’un autor, per exemple, les aportacions al debat ideològic i literari generat entorn de les diverses vies de desenvolupament del concepte de modernitat al segle XIX, çò és, les contribucions de Lluís Quintana Trias, «Terme i concepte de modernitat en [Víctor] Balaguer i els seus contemporanis: alguns exemples», i de Ramon Panyella, «Notes de progrés i modernitat sobre la literatura catalana de la segona meitat del segle XIX en el periodisme literari de Josep Roca i Roca». Igualment trobem altres articles que, per contra, se centren en l’anàlisi i revisió de l’evolució cronològica del discurs ideològic i estètic d’un autor en relació a la idea de modernitat, com el de Margarida Casacuberta, «Salvador Dalí i la “difunta poesia”», o en la dialèctica implícita establerta entre els diversos ítems i influències que configuren el corpus intel·lectual d’un autor i les dificultats per adaptar-les a un marc de modernitat recessiva, la postguerra espanyola, com el de Josep M. Balaguer, «Josep Palau i Fabre: dels pintors de la vida moderna als poetes moderns de la vida». Feta aquesta relació, vull afegir que, d’acord amb el meu criteri, mereix una menció especial l’article encara no esmentat de Jordi Marrugat, «Noucentisme i modernitat. Una aproximació». El text de Marrugat, a banda de situar perfectament les coordenades ideològiques i estètiques del Noucentisme en relació a la crisi dels valors del vuit-cents i del seu imaginari associat i, al mateix temps, incidir en termes cabdals aparentment paradoxals com puguin ser els de «modernitat tradicionalista» o «revolució conservadora», té la capacitat, no sempre recurrent, de juxtaposar i interrelacionar el marc analític general de les grans estructures polítiques, econòmiques i socials amb allò particular que, en aquest cas, fa referència a l’obra poètica de Carner i, més concretament, al llibre *La paraula en el vent* (1914). A partir d’aquest referent, l’autor desenvolupa hàbilment conceptes com «experiència», «oblit» o «absolut» a partir dels quals reconstrueix l’imaginari d’una nova modernitat emergent, la que caracteritza el Noucentisme, en la qual la poesia esdevé un espai unitari, únic, en el qual es pot materialitzar l’atàvica harmonia perduda entre l’individu, l’esdevenir inexorable de la història i el cos social. Aquesta breu menció no vol desmerèixer la resta de contribucions, ans el contrari. Simplement crec que és representativa del rigor i de la capacitat analítica que domina tot el recull.

Si una conclusió en ferm podem treure d’aquest llibre, de ben segur és que s’ha posat una primera pedra fonamental per a la reconstrucció, no només d’una part important de la història literària del nostre país, sinó també de la història del pensament polític i social contemporani. Perquè historiar la literatura és també, i sobretot, historiar-ne els conceptes i els valors que la posen en relació amb l’evolució de les estructures econòmiques i socials. Igualment, crec que el recull també reivindica, encara que sigui col·lateralment i sense explicitar-ho, una aposta metodològica per allò concret, per la petita escala, per l’objectiu micro com a estratègies per a la reconstrucció dels grans processos històrics i allò que la historiografia francesa ha anomenat «la llarga durada», en oposició als grans discursos globalistes i totalitzadors.

Joan Tomàs MARTÍNEZ GRIMALT
Universitat Autònoma de Barcelona

2. Em refereixo als articles de Carlota Benet, «Terenci contra la cultura del “mel i mató”», i de Víctor Martínez-Gil, «*Benzina* de Quim Monzó o el temps tràgic de la postmodernitat».